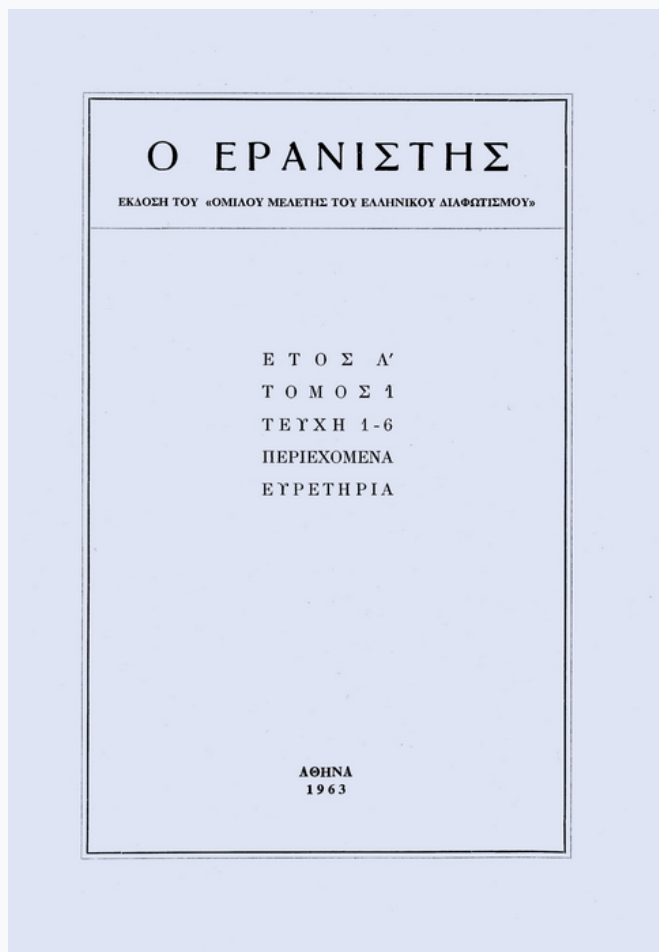

The Gleaner

Vol 1 (1963)

Μία ωδή της Ευανθίας Καΐρη στον Εφέσου Διονύσιο τον Καλλιάρχη

Β. Π. Παναγιωτόπουλος

doi: [10.12681/er.9598](https://doi.org/10.12681/er.9598)

Copyright © 2016, Β. Π. Παναγιωτόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Παναγιωτόπουλος Β. Π. (2016). Μία ωδή της Ευανθίας Καΐρη στον Εφέσου Διονύσιο τον Καλλιάρχη. *The Gleaner*, 1, 235–237. <https://doi.org/10.12681/er.9598>

ΜΙΑ ΩΔΗ ΤΗΣ ΕΥΑΝΘΙΑΣ ΚΑΪΡΗ ΣΤΟΝ ΕΦΕΣΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟ ΤΟΝ ΚΑΛΛΙΑΡΧΗ

Στὸ βιβλίο τοῦ Κώστα Ν. Τριανταφύλλου γιὰ τὸ Ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας Χαιρέτη¹ δημοσιεύεται ἀπὸ ἔντυπο μονόφυλλο τὸ κείμενο μιᾶς ὥδης πρὸς τὸν Μητροπολίτη Ἐφέσου Διονύσιο τὸν Καλλιάρχη μετὴν ὑπογραφῆς Ε. Ν. Τὸ μονόφυλλο ἔχει τυπωθεῖ στὸ τυπογραφεῖο τῶν Κυδωνιῶν καὶ εἶναι ἀχρονολόγητο καὶ ἀδιδωλογράφητο². Τὸ γεγονός ἐστὶ στὸν μικρὸ ἀριθμὸ τῶν προϊόντων τῆς τυπογραφίας τῶν Κυδωνιῶν ἔρχεται νὰ προστεθεῖ ἄλλο ἓνα, ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ μιὰ μικρὴ ἔρευνα ποὺ εἶχε τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα.

Τὰ ἀρχικὰ Ε. Ν. δὲν παρουσιάζουν ἰδιαίτερες δυσκολίες. Καὶ ἀπὸ τὸν πίνακα ὀνομάτων τῆς Βιβλιογραφίας Γκίνη - Μέξα ἀκόμη, χωρὶς ἄλλη ἔρευνα, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ συμπληρώσει ἀνεπιφύλακτα: Εὐανθία Νικολάου Καΐρη). Ἔχουμε δηλαδὴ μιὰ ὥδὴ τῆς Εὐανθίας Καΐρη³ πρὸς τὸν Μητροπολίτη Ἐφέσου Διονύσιο⁴. Ὁ Διονύσιος Πίστης⁵ ἔγραψε πρῶτος γι' αὐτὴ τὴν ὥδὴ, χωρὶς ὅπως φαίνεται, νὰ γνωρίξει τὸ ἔντυπο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος ἐδῶ. «Τὸ 1817 ἢ 18 ἔτος ἦλθεν εἰς Κυδωνίας ὁ Ἐφέσου Διονύσιος Σούτζου⁶ περιοδικῶς, ἐπεσκέφθη τὴν Σχολὴν καὶ διδασκάλους, ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὴν Εὐαν-

1. Κώστα Ν. Τριανταφύλλου, *Ἡ Βυζαντινὴ οἰκογένεια Χαιρέτη καὶ τὸ ἐν Πάτραις Ἀρχεῖον* τῆς, Πάτρα 1962. Στὴ σ. 18 ὁ συγγραφέας θεωρεῖ τὴν ὥδὴ ἔργο τοῦ Κηρύκου Χαιρέτη.

2. Δ. Σ. Γκίνη - Β. Γ. Μέξα, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία, 1800 - 1863*, τόμ. 1 - 3, Ἀθήνα 1939 - 1957, πρβλ. Ι. Π. Ζωγράφου, *Βιβλιογραφία Θεοφίλου καὶ Εὐανθίας Καΐρη*, «Νέα Ἑστία», 54 (1953), σσ. 1125 - 1132.

3. Δ. Π. Πασχάλη, *Εὐανθία Καΐρη, (1799 - 1866)*, Ἀθήνα 1919, πρβλ. Κούλας Ξηραδάκη, *Εὐανθία Καΐρη ἡ πρώτη Ἑλληνίδα ποὺ κατέκτησε τὴ μόρφωση*, Ἀθήνα 1956.

4. Π. Κοντογιάννη, *Διονύσιος Καλλιάρχης*, «Ἀθηνᾶ», ΙΗ' (1906), σσ. 145-196. Πρβλ. Ν. Α. Βέη, *Συμβολὴ εἰς τὰ Σχολικὰ πράγματα τῆς Σύμῃνης*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά», 1 (1938), σ. 236, ὅπου συγκεντρώνεται ἀρκετὴ βιβλιογραφία.

5. Διονυσίου Πίστης, πρ. Μητροπολίτου Ξάνθης, *Περιογραφὴ τῆς Νήσου Ἀνδρου*, Ἑρμούπολις 1881, σ. 41.

6. Τὸ ἐπώνυμο τοῦ Διονυσίου εἶναι Καλλιάρχης. Σφάλλεται ὁ Δ. Πίστης ὅταν τὸν ἀποκαλεῖ Σούτσο.

θίαν μεθ' ἧς ὠμίλησεν γαλλιστὶ καὶ ἰταλιστί· αὕτη προσέφερεν αὐτῷ ἐν προσφώνημα ἡρωϊκόν, ἐκεῖνος δὲ ἐν πολύτιμον ἐπανωφόριον - σάλι καὶ 25.000 γροσία». Ἡ πληροφορία γιὰ τὴν τεράστια ποσότητα τῶν 25.000 γροσίων εἶναι δέβχια ἀνυπόστατη. Εὐκολα δμως μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἡ ταύτιση ἀνάμεσα στὸ ἡρωϊκὸν προσφώνημα τῆς παραπάνω πληροφορίας καὶ στὴν ὥδῃ πού μᾶς ἀπασχολεῖ.

Μὲ ποιά ἀφορμὴ τυπώθηκε ἡ ὥδῃ δὲν εἶναι εὐκολο νὰ ἐξακριβωθεῖ. Τὸ πρᾶγμα γίνεται δυσκολώτερο γιὰ τὸ ἔντυπο εἶναι ἀχρονολόγητο. Ὅπωςδὴποτε δέβχια τυπώθηκε ἀνάμεσα στὸ καλοκαίρι τοῦ 1819 (ἄφιξη τοῦ τυπογραφείου καὶ τοῦ τυπογράφου Κ. Τόμπρα ἀπὸ τὸ Παρίσι στὶς Κυδωνίες) καὶ στὶς 3 Ἰουνίου τοῦ 1821 (καταστροφή τῶν Κυδωνιῶν καὶ τοῦ τυπογραφείου). Ἐνας συσχετισμὸς μὲ τὸ πιθανὸ γεγονός μιᾶς πανηγυρικῆς ἀπαρχῆς τῆς λειτουργίας τοῦ τυπογραφείου ἴσως δὲν θὰ ἦταν δλότελα ἄστοχος. Ὁ Καλλιάρχης εἶναι γνωστὸς προστάτης τῆς Σχολῆς τῆς ὁποίας τμήμα εἶναι τὸ τυπογραφεῖο. Εἶναι εὐλογο νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἓνα ἔντυπο τοῦ τυπογραφείου, τὸ πρῶτο ἴσως, ἀφιερώνεται ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν Καλλιάρχη. Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν τυπὼνεται ἓνα στιχοῦργημα πού εἶχε ἐκπληρώσει τὸν προορισμὸ του, εἶχε δηλαδὴ προσφερθεῖ στὸν προστάτη τῆς Σχολῆς, θὰ κάνουμε δυὸ ὑποθέσεις. Ἡ μία εἶναι νὰ προτιμήθηκε αὐτὸ γιὰ τὴν εἶχε γίνεῖ ἀγαπητό, καὶ ἴσως κυκλοφοροῦσε χειρόγραφο, στοὺς κύκλους τῆς Σχολῆς. Ἡ ἄλλη ὑπόθεση μπορεῖ νὰ μᾶς φέρεῖ στὴν ἄμιλλα τῶν πόλεων, Χίου καὶ Κυδωνιῶν, σὲ ποιά ἀπὸ τίς δυὸ θὰ τυπώθῃ τὸ πρῶτο ἔντυπο. Τὰ σχετικὰ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Χίου, τὰ γνωρίζουμε⁷. Ἄν ἐπικρατοῦσε τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ στὶς Κυδωνίες, δάσιμα μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε πὼς δταν ἔγινε ἡ ἐγκατάστασις τοῦ τυπογραφείου ἀναζητήθηκε ἀμέσως κάτι σύντομο γιὰ μιὰ δοκιμὴ, γιὰ μιὰ πρώτη πα-

7. Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία γιὰ τὸν Κ. Τόμπρα βλ. στοῦ Φ. Η. Ἡλιοῦ, Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Κοραῆ, ἀνέκδοτα καὶ ξεχασμένα γράμματα, «Ἐρανὸς εἰς Ἀδαμάντιον Κοραῆν», Ἀθήνα 1956, σ. 122 καὶ σ. 74 τοῦ ἀνατύπου. Πρβλ. ἀκόμη, Σπ. Δ. Λουκάτου, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ ἡ ἐν Χίῳ τυπογραφία, «Εἰς μνήμην Κ. Ἀμάντου», Ἀθήνα 1960 σ. 196, σημ., ὅπου συμπληρωματικὲς βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις. Τὸ σύντομο διάγραμμα τῶν σπουδῶν καὶ τῆς δράσεως του πού παρέχεται στὴ σημείωσις αὕτη εἶναι στὸ μεγαλύτερο μέρος του λαθεμένο. Πότε ἀκριβῶς, μέσα στὸ καλοκαίρι τοῦ 1819, ξαναγύρισε στὶς Κυδωνίες ὁ Τόμπρας δὲν μπόρεσα νὰ τὸ ἐξακριβώσω. Πάντως τὸ περ. «Ἀθηνα» τοῦ Παρισιοῦ, ἀρ. τεύχ. 1 (28 Φεβρ. 1819) σ. 6, δίνει τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Τόμπρας «σκοπεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ συστήσῃ ἐργαστήριον τῆς ἱερᾶς ταύτης τέχνης».

8. Σπ. Λουκάτου, ἔ. ἀ.

Εἰς τὸν Σεβασμιώτατον ἅγιον ΕΦΕΣΟΥ
κύριον ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ Καλλιάρχην
τὸν Σεβαστὸν τῆς ἱερᾶς
Συνόδου Πρόεδρον.

Καλλιάρχων τὸ Γένος
Λαμπρύνεις, ἱεράρχα!
ΕΦΕΣΟΥ Ποιμενάρχα!
Προστάτα τῶν Μουσῶν.
Τοῦ Βύζαντος τὸ Ἄστυ
Σὲ εἶδε γεννηθέντα,
Σὲ βλέπει ἰδρυνθέντα
Θρόνου ἐφ' ὑψηλοῦ.
Πᾶθος τῶν ὀρθοδόξων
Χαίρει σῇ Προεδρείᾳ,
Ἡ Σύνοδος ἡ Θεία
Φαιδρύνεται λαμπρῶς.
Λάρισσα τέ κηρύττει,
ΕΦΕΣΟΣ μεγαλύνει
Ψυχὴν σου ἰαράν.
Αἱ Πιερίδες πάλιν
Ἀπὸ τοῦ Ἑλικῶνος
Πλέκουσαι τοὺς σεφάνους,
Ἄιδουσι μελωδῶς· Ζήτω ὁ Καλλιάρχης
Ζήτω Μουσῶν Προστάτης! Ζήτω περιχαρῶς!

Ε. Ν.

Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆς τῶν Κυδωνίων Σχολῆς, παρὰ Κωνσταντίνου Τόμπρα Κυδωνιεύς.

Τὸ μονόφυλλο τοῦ τυπογραφείου τῶν Κυδωνιῶν μετὰ τὴν ὠδὴν τῆς Εὐανθίας Καΐρῃ
(Διαστ. 0,25×0,18)

ρρυσίαση. Ἡ ἐξαιρετικὴ καλαισθησία μάλιστα μὲ τὴν ὁποία ἔχει γίνεи ἢ τυπογραφικὴ σύνθεση δείχνει ὅτι ὁ Τόμπρας κάνει μιὰ ἐπίδειξη τῶν ἱκανοτήτων του ὡς τυπογράφου. Ἡ ὠδὴ τῆς Εὐανθίας Καΐρη ἦταν κατὰλληλῃ σύντομη, μόλις λίγες ἀράδες κι' αὐτὲς ἀφιερωμένες στὸν προστάτη τῆς Σχολῆς. Ὁ συνδυασμὸς ἦταν αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ζητοῦσε ἡ στιγμή.

Κάθε ἀπόπειρα γιὰ αἰσθητικὴ ἀξιολόγηση τῆς ὠδῆς θὰ κατέληγε σὲ ἀρνητικὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ Εὐανθία Καΐρη, κόρη 18 - 19 χρόνων τότε, δὲν εἶχε τίς προϋποθέσεις γιὰ ποιητικὲς ἐπιδόσεις ὑψηλότερης ποιότη-
τας. Μιὰ σύγκριση μάλιστα ἀνάμεσα στὴν ὠδὴ καὶ στὴν ἀφιέρωση τοῦ «Ἀγάθωνα»⁹ ἀπὸ τὸν Κούμα στὸν ἴδιο Μητροπολίτη δείχνει ὅτι ἡ Εὐανθία εἶχε ἐπηρεασθεῖ βαθυτάτα ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτό. Οἱ περισσό-
τεροι ἀπὸ τοὺς εἴκοσι στίχους τῆς ὠδῆς εἶναι ἀτόφιες σχεδὸν φράσεις ἀπὸ τὴν ἀφιέρωση τοῦ Κούμα. «Ἡ Λάρισσα κηρύττει», «Ἡ Ἐφεσὸς χαίρει» κ. ἄ. εἶναι κοινοὶ τόποι στὰ δυὸ κείμενα.

Β. Π. Παναγιωτόπουλος

9. Βειλάνδου, Ἀγάθων Μεταφρασθεὶς ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν ὑπὸ Κ. Μ. Κούμα, Μέρος Πρῶτον, Βιέννη 1814.